

Från kuf till regeringschef

Muhammad Yunus

Artikel publicerad publicerad i Dagens Arena (Arena Essä) 2024-08-13 av Stefan de Vylder

”Häromdagen på BBC skymtade jag, till min oförställda glädje, min gamle bekant från 1980: den i dag 84-årige Muhammad Yunus.”

För 45 år sedan fick jag höras talas om en ung och bisarr professor i nationalekonomi på universitetet i Chittagong i Bangladesh vid namn Muhammad Yunus. Ryktesvis sas det att Dr. Yunus var besatt av en mycket egendomlig idé: att starta en bank för fattiga kvinnor på landsbygden.

Mikrokrediter till kvinnor

Ju mer jag hörde om denne kuf, desto mer intresserad blev jag. I samband med arbetet med en bok om den så kallade gröna revolutionen i Bangladesh besökte jag år 1980 Chittagong för ett samtal med Dr. Yunus. Som med stor entusiasm berättade om ett pilotprojekt han drev med mikrokrediter till grupper av kvinnor. Kraven var hårda: krediterna skulle gå till investeringar, inte konsumtion. Räntan skulle täcka alla bankens kostnader. Alla kvinnor i en grupp på 5–7 medlemmar skulle solidariskt ansvara för alla lån.

Den vanligaste investeringen var att köpa en kalv, föda upp kalven och sen sälja kon

Det lät tufft, men Dr. Yunus sprudlade av tillförsikt. De första lånen, på ett par hundra kronor per deltagare, tog Yunus ur egen ficka. Och allt hade betalats tillbaka, med ränta. När jag träffade honom hade verksamheten expanderat, med fortsatt goda resultat. Inga privata vinster skulle delas ut – allt skulle plöjas ned i verksamheten.

Banktjänstemännen skulle verka ungefär som lantbrevbärare, förklarade Dr. Yunus för mig. För en fattig kvinna på landsbygden, de flesta analfabeter, var det otänkbart att stiga in på ett bankkontor och fylla i en massa blanketter och be om ett lån. Nej, menade Yunus: banken skulle uppsöka kunderna, inte tvärtom. De cyklande banktjänstemännen – bilar var det inte tal om – skulle sköta viss utbildning av kvinnorna, ge goda råd, bevilja krediter, sköta elementär bokföring och se till att räntor och amorteringar betalades i tid.

Eftertraktade lån

De projekt som godkändes var alla små. Mycket små. Den vanligaste investeringen var att köpa en kalv, föda upp kalven och sen sälja kon. Eller köpa kycklingar, eller fiskyngel att sätta ut i den lokala dammen. Eller investera i handelsgödsel för att förbättra avkastningen på den lilla jordplätten. Inga extravaganser, men även små summor kunde ge snabb och hygglig avkastning.

Den enda kreditmöjlighet som stod till buds för fattiga människor var lokala penningutlånare som tog ockerräntor. Det formella kreditsystemet dominerades av kooperativ som lånade ut pengar till låga, statligt subventionerade räntor. Föga överraskande var dessa lån så eftertraktade att den lokala eliten, som kontrollerade kooperativen, la beslag på nästan allt.

Mikrokrediterna blev en stor succé. Några år in på 80-talet förvandlades pilotprojektet i Chittagong till den idag världsberömda Grameen Bank ("Bybanken"), och Dr. Yunus blev en global kändis. Hans insatser mot fattigdomen renderade honom hundratals priser och hedersdoktorat världen över, och rentav Nobels fredspris år 2006.

Leder övergångsregering

Erfarenheterna av andra länders försök att kopiera Grameen Banks mikrokrediter har varit blandade. Även i Bangladesh finns det kritiker. En del av kritiken mot det affärsimperium som Yunus med tiden har byggt upp är förmodligen berättigad, men Yunus har också skaffat sig många fiender bland penningutlånare och korrupta politiker och affärsmän. Till de värsta antagonisterna hörde den nyligen avsatta regeringschefen Sheikh Hasina, som kände sig hotad av Yunus popularitet och som i många år drev en hätsk politisk och juridisk kampanj mot honom.

Men den maktfullkomliga Sheikh Hasina befinner sig sedan flera dagar tillbaka i landsflykt, efter veckor av omfattande protester. Och häromdagen på BBC skymtade jag, till min oförställda glädje, min gamle bekant från 1980: den i dag 84-årige Muhammad Yunus som, omgiven av jublande folkmassor, fått i uppdrag att leda en övergångsregering efter den korrupta maktelitens fall.

Och kanske blir det så. Kanske avstår militären från att ingripa. Kanske kommer landet att bli mer öppet och demokratiskt än det har varit de senaste 15–20 åren. Kanske inte. Men ett hopp har tänts.

Stefan de Vylder

nationalekonom och författare